

ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ МОНІТОРИНГУ № 2

На підставі Плану моніторингу виконання законодавства про державну мову у 2023 році та відповідно до Програми моніторингу № 2, затвердженої Керівником Секретаріату Уповноваженого із захисту державної мови 24.07.2023, з 24 липня по 18 серпня 2023 року включно було здійснено плановий виїзний моніторинг, що спрямований на визначення стану виконання вимог Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної" (далі — Закон) у Болградському районі Одеської області.

Відповідно до визначеної Програми № 2 моніторингу, а також враховуючи інформацію від державних органів та звернення громадян, що надійшли на адресу Секретаріату Уповноваженого із захисту державної мови (далі — Секретаріат), перевіріці підлягала діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, установ приватної та комунальної форм власності (далі - суб'єкти), які розташовані в населених пунктах Болградського району Одеської області, а саме: м. Болград, смт. Тарутине, м. Арциз, с. Кубей, та належать до наступних семи сфер суспільного життя:

- сфері публічного управління та адміністрування (органи державної влади та органи місцевого самоврядування);
- правоохоронна сфера (відділи поліції);
- сфера охорони здоров'я (комунальні заклади охорони здоров'я);
- сфера культури (комунальні заклади культури);
- сфера транспорту (місцеві автостанції);
- сфера поштового зв'язку (регіональні відділення АТ "Укрпошта" та ТОВ "Нова Пошта");
- сфера обслуговування (надавачі послуг, розповсюджувачі товарів, заклади харчування).

Моніторинг здійснювався методом безпосереднього спостереження, контакту з суб'єктами та шляхом дослідження інформації, яка знаходиться у загальному доступі (поширюється в мережі "Інтернет"), в два етапи за наступними показниками:

- мова спілкування під час виконання службових обов'язків;
- мова інформації для загального ознайомлення;
- мова інформації про товари та послуги;
- мова виконання інтернет-представництва;
- мова обслуговування;
- мова подання інформації про музейні предмети;
- мова туристичного та екскурсійного обслуговування.

Загалом на предмет дотримання вимог Закону було проаналізовано діяльність 44 суб'єктів. Їх перелік додається.

За результатами моніторингу:

I. В межах першого етапу, який передбачав аналіз звернень громадян щодо недотримання вимог Закону в Болградському районі Одеської області, які надійшли на адресу Уповноваженого із захисту державної мови, та дослідження інформації, що знаходиться у вільному доступі в мережі “Інтернет” стосовно діяльності представників сфери публічного управління та адміністрування, а також різних суб'єктів господарювання Болградського району Одеської області, було виявлено низку випадків порушення вимог Закону.

Зокрема, зафіксовано послуговування російською мовою під час виконання службових обов'язків з боку:

- Болградського міського голови Димитрієва Сергія Гавриловича¹;
- старости с. Табаки Терзі Володимира Володимировича;²
- старости с. Залізничне Гергі Світлани Дмитрівни³;
- головного спеціаліста відділу комунальної власності та юридичного забезпечення Болградської міської ради Коваленко Тетяни Степанівни⁴;
- Начальника відділу «Центр надання адміністративних послуг Болградської міської ради» Божкової Майї Георгіївни⁵;
- Головного лікаря КНП «Болградський районний центр первинної медико-санітарної допомоги» Великсара Ігоря Вікторовича⁶;
- Генерального директора КНП "Болградська центральна районна лікарня" Дішлі Віктора Васильовича⁷;
- Тарутинського селищного голови Чернева Сави Степановича⁸;
- заступника Тарутинського селищного голови Долгорука Івана Федоровича⁹;

¹ Знову скандал | Болградська громада втрачає 30 млн гривень. Чому?// YouTube. – режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=h4HZyiXV6h8>

² Тест на патріотизм: як Болград вулиці перейменував? // YouTube. – режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=fIk7_v9mu8

³ Тест на патріотизм: як Болград вулиці перейменував? // YouTube. – режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=fIk7_v9mu8

⁴ В Болградській ТГ завершився процес обговорення пропозицій з перейменування: результати здивували// YouTube. – режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=8ZGyk_Jf_ds

⁵ Питання про роботу Болградського Центру надання адміністративних послуг | Махала дізнається | Випуск 3 // YouTube. – режим доступу:

<https://www.youtube.com/watch?v=40BkGPOI5F0&list=PLgN-MxXWvbaHaa8JXxuhCLkckpTHWvkum&index=3>

⁶ Реформа охорони здоров'я: проблемні питання до головного лікаря Болградського ЦІМСД Ігоря Великсара // YouTube. – режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=zxtxMzKigoE>

⁷ Які зміни відбудуться у роботі гінекологічного відділення Болградської ЦРЛ? | Махала дізналася // YouTube. – режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=9VHCTgB9hVY&list=PLgN-MxXWvbaHaa8JXxuhCLkckpTHWvkum&index=9>

⁸ Тарутинская громада борется за аграрный лицей // YouTube. – режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=n7iZQM_cD64 <https://www.youtube.com/watch?v=6bldlfmG3p8>

⁹ Тарутинская громада / Итоги-2022 / Иван Долгорука // YouTube. – режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=tKcsxVFuav0>

- заступника Тарутинського селищного голови Сілоч Олени Іванівни¹⁰;
- директора КНП «Тарутинський ЦПМСД» Міланової Меланії Петрівни¹¹.

Також, порушення вимог частини шостої статті 27 Закону було зафіксовано у діяльності готелю “Інзов” (ФОП Коджебаш Федір Дмитрович)¹² та ресторану-кафе “Саган”¹³, інтернет-представництва яких виконані недержавною мовою.

II. В межах другого етапу дослідження дотримання вимог Закону в Болградському районі Одеської області здійснювалось безпосередньо в населених пунктах за визначеними показниками та з урахуванням інформації, яка була зібрана в рамках попереднього етапу. У підсумку:

1. У сфері публічного управління та адміністрування на регіональному рівні було досліджено діяльність 6 суб’єктів та встановлено наступне:

1.1. Порушення вимог Закону зафіксовано у діяльності 2 суб’єктів. Порушення стосувались вимог **частини першої статті 28 Закону**, відповідно до якої інформація для загального ознайомлення подається державною мовою, якщо інше не встановлено Законом. Розміщення частини інформації для загального ознайомлення виключно недержавною мовою (російською) зафіксовано у діяльності наступних установ:

- Центр надання адміністративних послуг Болградської міської ради (порушення стосувалось наступного показника: мова інформації для загального ознайомлення);
- Болградське бюро правової допомоги Міністерства юстиції України (порушення стосувалось наступного показника: мова інформації для загального ознайомлення).

Порушення вимог Закону в обох випадках усунуто одразу після зауважень працівника Секретаріату.

1.2. Комунікаційний процес з деякими посадовими особами засвідчив їх **недостатній рівень володіння державною мовою**, що може бути пов’язано з відсутністю відповідної мовної практики і постійним послуговуванням недержавною мовою під час виконання службових

¹⁰ Тарутинская громада / Итоги - 2022 / Елена Силоч // YouTube. – режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=-9DvUnqCk8A>

¹¹ Тарутинская громада / Итоги-2022 / Мелания Миланова // YouTube. – режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=Nu46j19JA_M

¹² <http://hotel-inzov.com.ua/>

¹³ <http://www.restoran-sagan.com.ua/>

обов'язків. Також начальник ЦНАП Болградської міської ради Майя Божкова, зауважила, що послуговування недержавною мовою (російською) під час виконання службових обов'язків (надання інтерв'ю, спілкування з відвідувачами) пов'язане з тим, що громадяни не володіють державною мовою.

2. У сфері діяльності органів правопорядку (підрозділи національної поліції) порушення вимог Закон не зафіксовано. Разом з тим, комунікація українською мовою у деяких працівників поліції відбувалась з певними труднощами (довгий пошук відповідників в українській мові, використання одночасно російської та української мов при наданні пояснення з окремих питань). Зазначене може свідчити про відсутність відповідної мовної практики та послуговування під час службової діяльності переважно недержавною мовою.

3. У сфері охорони здоров'я за визначеними Програмою № 2 показниками для 5 суб'єктів цієї галузі встановлено наступне:

3.1. Порушення вимог Закону зафіксовано у діяльності 3 суб'єктів моніторингу. Порушення стосувалися вимог: **частини першої статті 28 Закону**, відповідно до якої інформація для загального ознайомлення подається державною мовою, якщо інше не встановлено Законом; **частини першої статті 12 Закону**, згідно з якою робочою мовою діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій державної і комунальної форм власності, у тому числі мовою засідань, заходів, зустрічей та мовою робочого спілкування, є державна мова. Суб'єкти, в діяльності яких зафіксовано порушення:

- КНП "Болградська центральна районна лікарня" Болградської міської ради Одеської області (порушення стосувалось наступного показника: мова інформації для загального ознайомлення);
- КНП "Тарутинський центр первинної медико-санітарної допомоги" Тарутинської селищної ради (порушення стосувалось наступного показника: мова інформації для загального ознайомлення);
- КНП "Тарутинська центральна лікарня" Тарутинської селищної ради Одеської області (порушення стосувалось наступних показників: мова інформації для загального

ознайомлення; мова спілкування під час виконання службових обов'язків).

КНП "Тарутинський центр первинної медико-санітарної допомоги" Тарутинської селищної ради було усунуто виявлені за результатами моніторингу порушення вимог Закону і надано відповідний фото-звіт.

3.2. Ознаки порушення Закону не зафіксовано у діяльності інших 2 суб'єктів. Проте, комунікаційний процес (спілкування) з представниками КНП "Болградський районний центр первинної медико-санітарної допомоги" та КНП "Центр первинної медико-санітарної допомоги Арцизької міської ради" засвідчив недостатню мовну компетентність з української мови працівників установ, що може бути пов'язано з відсутністю відповідної мовної практики.

4. У сфері культури, де аналізувалась діяльність 4 суб'єктів, порушення вимог Закону зафіксовано у діяльності 2 суб'єктів моніторингу. Порушення стосувалися вимог: **частини першої статті 28 Закону**, відповідно до якої інформація для загального ознайомлення подається державною мовою, якщо інше не встановлено Законом; **абзацу другого частини п'ятої статті 23 Закону**, згідно з якого інформація про музейні предмети, що демонструються в музеях та на мистецьких виставках, подається державною мовою; **частини восьмої статті 23 Закону**, де державна мова визначена як мова туристичного та екскурсійного обслуговування. Суб'єкти, в діяльності яких зафіксовано порушення:

- Бібліотека для дітей КЗ "Центр культури та дозвілля" Болградської міської ради (порушення стосувалось наступного показника: мова інформації для загального ознайомлення);
- Історико-етнографічний музей в с. Кубей (порушення стосувалось наступних показників: мова подання інформації про музейні предмети; мова туристичного та екскурсійного обслуговування).

Після зауваження співробітника Секретаріату порушення вимог частини першої статті 28 Закону (інформація для загального ознайомлення, яка виконана російською мовою) працівником Бібліотеки для дітей КЗ "Центр культури та дозвілля" Болградської міської ради було усунуто.

5. У сфері транспорту порушення вимог Закону зафіксовано у діяльності всіх трьох суб'єктів, що підлягали моніторингу.

Порушення стосуються вимог: **частини першої статті 36 Закону**, відповідно до якої послуги у сфері транспорту в Україні надаються державною мовою; **частини другої статті 36 Закону**, згідно з якою у всіх видах пасажирського транспорту, на залізничних вокзалах, автовокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах мовою інформації, оголошень, повідомлень, написів, довідкових служб є державна мова. У разі потреби ця інформація може дублюватися англійською мовою, а в міжнародному пасажирському сполученні також офіційною мовою (мовами) країни, сполучення з якою здійснює відповідний транспортний засіб. Суб'єкти, в діяльності яких зафіксовано порушення:

- Автостанція "Болград" (ТОВ "АС БОЛГРАД") (порушення стосувалось наступного показника: мова інформації для загального ознайомлення);
- Автостанція "Тарутине" (ФОП Марашлець Дмитро Георгійович) (порушення стосувалось наступних показників: мова інформації для загального ознайомлення; мова обслуговування);
- Автостанція "Арциз" (ПП "МВЛ-Аллонж") (порушення стосувалось наступного показника: мова інформації для загального ознайомлення).

Порушення стосувались інформації, що була виконана російською мовою.

6. У сфері поштового зв'язку у діяльності 6 суб'єктів цієї галузі встановлено наступне:

6.1 Порушення Закону зафіксовано у діяльності 4 суб'єктів. Порушення стосувались вимог: **частини першої статті 35 Закону**, відповідно до якої мовою послуг у сфері електронних комунікацій та поштового зв'язку в Україні є державна мова; **частини першої статті 28 Закону**, відповідно до якої інформація для загального ознайомлення подається державною мовою, якщо інше не встановлено Законом; **частини першої статті 12 Закону**, згідно з якою робочою мовою діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій державної і комунальної форм власності, у тому числі мовою засідань, заходів, зустрічей та мовою робочого спілкування, є державна мова. Суб'єкти, в діяльності яких зафіксовано порушення вимог Закону:

- Відділення поштового зв'язку АТ "Укрпошта" № 68702 в м. Болград (порушення стосувалось наступних показників:

мова інформації для загального ознайомлення; мова спілкування під час виконання службових обов'язків);

- Відділення поштового зв'язку АТ "Укрпошта" № 68500 в смт Тарутине (порушення стосується наступного показника: мова обслуговування);
- Відділення поштового зв'язку АТ "Укрпошта" № 68404 в м. Арциз (порушення стосувалось наступного показника: мова інформації для загального ознайомлення);
- Поштове відділення ТОВ "Нова Пошта" №2 в м. Арциз (порушення стосувалось наступного показника: мова інформації для загального ознайомлення);

Порушення вимог Закону в діяльності Відділення поштового зв'язку АТ "Укрпошта" № 68404 в м. Арциз та Поштового відділення ТОВ "Нова Пошта" №2 в м. Арциз після зауваження було одразу усунуто працівниками установ.

Відділенням поштового зв'язку АТ "Укрпошта" № 68702 в м. Болград 27.07.2023 було скеровано фото-звіт щодо усунення вимог Закону в частині інформації для загального ознайомлення.

6.2. В діяльності інших суб'єктів ознак порушення вимог Закону не зафіксовано. Разом з тим, під час спілкування з працівниками Поштового відділення ТОВ "Нова Пошта" №1 в м. Болград відчувалась недостатня мовна компетентність, що може бути наслідком того, що працівники рідко її застосовують під час обслуговування клієнтів.

7. У сфері обслуговування було проаналізовано діяльність 17 суб'єктів господарювання. **Порушення Закону** зафіксовано у діяльності 11 з них. Порушення стосувались вимог: **частини першої статті 28 Закону**, відповідно до якої інформація для загального ознайомлення подається державною мовою, якщо інше не встановлено Законом; **частини першої статті 30 Закону**, відповідно до якої мовою обслуговування споживачів в Україні є державна мова; **частини другої статті 30 Закону**, відповідно до якої підприємства, установи та організації всіх форм власності, фізичні особи підприємці, інші суб'єкти господарювання, що обслуговують споживачів (крім випадків, встановлених частиною третьою цієї статті), здійснюють обслуговування та надають інформацію про товари (послуги), у тому числі через інтернет-магазини та інтернет-каталоги, державною мовою; **частини шостої статті 27 Закону**, відповідно до якої інтернет-представництва (в тому числі веб-сайти, веб-сторінки в соціальних мережах) органів державної влади, органів місцевого

самоврядування, підприємств, установ і організацій державної і комунальної форм власності, медіа, зареєстрованих в Україні, а також суб'єктів господарювання, що реалізують товари і послуги в Україні та зареєстровані в Україні, виконуються державною мовою. Поряд з версією інтернет-представництв (у тому числі веб-сайтів, веб-сторінок у соціальних мережах), виконаних державною мовою, можуть існувати версії іншими мовами. Версія інтернет-представництва державною мовою повинна мати не менше за обсягом та змістом інформації, ніж іншомовні версії, та завантажуватись за замовчуванням для користувачів в Україні. Суб'єкти, в діяльності яких зафіксовано порушення вимог Закону:

- Супермаркет "Юность" (ФОП Ванян Сніжана Едуардівна) (порушення стосувалось наступних показників: мова обслуговування; мова інформації для загального ознайомлення; мова інформації про товари та послуги);
- Магазин "Піраміда" (ФОП Гачик Майя Миколаївна) (порушення стосувалось наступних показників: мова обслуговування; мова інформації для загального ознайомлення; мова інформації про товари та послуги);
- Магазин "Саксан" (ФОП Вербанова Марія Миколаївна) (порушення стосувалось наступних показників: мова обслуговування; мова інформації для загального ознайомлення; мова інформації про товари та послуги);
- Столова "Сіли-поїли" (ФОП Дмитрієва Христина Олександрівна) (порушення стосувалось наступних показників: мова інформації для загального ознайомлення; мова інформації про товари та послуги);
- Кафе "Лідер" (ФОП Волоसेцька А.А.) (порушення стосувалось наступних показників: мова обслуговування; мова інформації для загального ознайомлення);
- Ресторан-кафе "Саган" (порушення стосувалось наступних показників: мова обслуговування; мова інформації для загального ознайомлення; мова інформації про товари та послуги; мова виконання інтернет-представництва);
- Готель "Інзов" (ФОП Коджебаш Федір Дмитрович) (порушення стосувалось наступних показників: мова обслуговування; мова інформації для загального ознайомлення; мова виконання інтернет-представництва);
- Магазин "Аврора" (ТОВ "Вигідна покупка") (порушення стосувалось наступного показника: мова обслуговування);

- Ресторан "Pizzeria da Sergio" (ФОП Момот Світлана Олексіївна) (порушення стосувалось наступних показників: мова обслуговування; мова інформації для загального ознайомлення);
- Магазин "Вирсавія" (ФОП Арман Мирослав Георгійович) (порушення стосувалось наступних показників: мова обслуговування; мова інформації для загального ознайомлення);
- Заклад харчування "Good bear" (ФОП Цуркан Єлизавета Йосипівна) (порушення стосувалось наступних показників: мова обслуговування; мова інформації для загального ознайомлення; мова інформації про товари та послуги);

Порушення вимог закону у діяльності Столова "Сіли-поїли" (ФОП Димитрієва Христина Олександрівна) були усунуті одразу після зауваження працівника Секретаріату.

III. Таким чином, у статистичному розрізі :

- в кожній зі сфер суспільного життя, що підлягали аналізу, спостерігається або порушення вимог Закону, або недостатня мовна компетентність (мовна практика) представників різних установ;
- недотримання вимог мовного законодавства зафіксовано у діяльності 25 суб'єктів з 44 (56%);
- загальна кількість порушень, що була виявлена за результатами моніторингу - 46;
- переважна більшість порушень стосується інформації для загального ознайомлення та обслуговування споживачів;
- всі порушення мовного закону здійснено російською мовою;
- станом на 18.08.2023 усунуто 9 порушень вимог Закону, частина з яких одразу після зауваження працівника Секретаріату.

Висновки:

Болградський район Одеської області є поліетнічним регіоном України. Етнічний склад населення включає болгар (60%), гагаузів (25%), українців (5%), росіян (5%), албанців (2%), молдаван (2%) та представників інших національних меншин (2%)¹⁴. На цей факт постійно звертають увагу в розмові представники органів влади та місцевого самоврядування, комунальних закладів, обгрунтовуючи його "специфічність" та пояснюючи низький рівень застосування та володіння державною мовою. На перший погляд особливість регіону пов'язана з етнічним різноманіттям, мультикультуралізмом та різними

¹⁴ Постукайте і вам відчинять: як в Україні працюють інструменти Ради Європи. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12613>

ідентичностями, що толерують одна одну і мирно співіснують вже протягом багатьох століть. Насправді ж під так званою "специфікою" ховається тотальне зросійщення регіону, яке є наслідком політики русифікації, що втілювалась в регіоні впродовж останніх століть.

Незважаючи на те, що болгарська національна меншина складає більше половини населення району, а частка етнічних росіян не виходить за межі 5%, публічний простір міст та селищ наповнений російською мовою та російськомовною інформацією для загального ознайомлення, вивісками та повідомленнями. Написи болгарською мовою (або іншими мовами національних меншин, що традиційно проживають в регіоні, наприклад: гагаузькою чи албанською) є рідкістю, як і відповідна національна символіка, що робить міста та села регіону схожими на будь-який інший населений пункт зросійщеного сходу України, що не є поліетнічним за своїм складом.

Зросійщення є характерним для всіх сфер, що аналізувались в межах моніторингу.

У сфері публічного управління та адміністрування послуговування російською мовою носить масовий характер. Зокрема, працівниками Секретаріату під час виїзного моніторингу було виявлено недостатній рівень володіння державною мовою представниками органів місцевого самоврядування. Крім того, відповідно до наданих депутатом Болградської міської ради Тетяною Ведь пояснень¹⁵, що були скеровані на адресу Секретаріату в межах здійснення заходів державного контролю, послуговування недержавною мовою під час виконання службових обов'язків, у т.ч. на пленарних засіданнях ради, зумовлено тим, що частина депутатів не розуміє державну мову.

Також керівники організацій та установ, які постійно перебувають в комунікації з мешканцями регіону (ЦНАП, заклади охорони здоров'я, відділення пошти) визнають, що послуговуються російською мовою при виконанні службових обов'язків, оскільки, за їх словами, громадяни не володіють державною мовою. Разом з тим, деякі керівники установ зауважують, що ніколи не вивчали українську мову і, відповідно, їх рівень володіння є недостатнім. Зауважимо, що відповідно до частини першої статті 6 Закону кожний громадянин України зобов'язаний володіти державною мовою.

У правоохоронній сфері, за інформацією від Начальника Болградського районного відділу поліції ГУНП в Одеській області Романа Галкіна, рівень володіння державною мовою є недостатнім, особливо серед працівників старшого віку. У зв'язку із цим у відділку щотижня проводяться курси з вивчення державної мови для співробітників.

У сфері охорони здоров'я попри те, що лікарні наповнені сучасними

---

¹⁵ Лист №1063-Вх. від 25.07.2023

українськомовними інформаційними матеріалами, які вочевидь розробляються централізовано, приміщення зберігають на своїх стінах різні радянські інформаційні рудименти та містять російськомовні повідомлення поточного характеру. За результатами розмови з керівниками закладів, можна припустити, що російська мова є домінуючим комунікаційним інструментом у сфері охорони здоров'я регіону, медичної допомоги та медичного обслуговування. Зауважимо, що Головний лікар КНП "Болградський районний центр первинної медико-санітарної допомоги" Ігор Великсар пояснив, що виконання службових обов'язків недержавною мовою (російською), зокрема, надання інтерв'ю місцевим медіа, яке було зафіксовано під час першого етапу моніторингу, пов'язане з тим, що громадяни не володіють державною мовою.

Сфера культури регіону поєднує в собі як випадки дотримання вимог законодавства, так і приклади порушення вимог мовного законодавства. Зокрема, в Історико-етнографічному музеї в с. Кубей частина "старого фонду" музею, яка складає більшість експозиції і вочевидь почала формуватися за часів існування Радянського Союзу (археологічні знахідки, що присвячені далекому минулому краю; збережені елементи побуту національної меншини; експонати Другої світової війни) описується російською мовою. Зрідка інформація про музейні предмети виконується болгарською мовою. І лише експозиція, яка описує етап історії вже незалежної України, виконана українською мовою. Таким чином, діяльність історико-етнографічного закладу культури, яка здійснюється без дотримання вимог Закону, не забезпечує мовні права жодної з національних меншин поліетнічного регіону. Зауважимо, що представник музею повідомив про наміри стосовно приведення діяльності музею у відповідність до вимог Закону. Даний процес має бути підтриманий з боку Кубейської селищної ради, у підпорядкуванні якої перебуває заклад культури.

Натомість КЗ "Арцизька міська публічна бібліотека" є прикладом, коли заклад культури функціонує в межах вимог Закону і виконує роль культурно-освітньої платформи, де опікуються питаннями популяризації української мови та літератури (книжковий фонд оновлений і наповнений творами сучасних українських письменників) та творчого розвитку особистості.

У сфері транспорту на всіх трьох автостанціях зафіксована частина інформації, оголошень, повідомлень, написів, довідкових служб виключно російською мовою. Це стосувалось як вивісок (табличок) на кшталт "касса" або оголошень щодо особливостей надання послуг (наприклад, щодо роботи камери схову), так і табличок (вивісок) з напрямками руху та маршрутів (схеми автобусних маршрутів), що розміщені на будівлях автостанцій і безпосередньо на транспортних засобах. Зауважимо, що в поліетнічному регіоні, де населення деяких громад ледь не повністю складається з представників національної меншини, на автостанціях, де здійснюється у т.ч. перевезення в межах району, не зафіксовано жодного випадку виконання, чи дублювання інформації для

загального ознайомлення, наприклад, болгарською або гагаузькою мовами.

У сфері поштового зв'язку установи приватної та державної форми власності мають стандартизоване українськомовне зовнішнє та внутрішнє оздоблення. Проте, зустрічається розміщення поточної інформації недержавною мовою, а інтер'єр деяких відділень Укрпошти й досі містить російськомовні вивіски, таблички та покажчики радянських часів. Також зафіксована недостатня мовна компетенція у деяких працівників як Укрпошти, так і Нової Пошти, що може бути пов'язано з відсутністю відповідної мовної практики. Додатково зауважимо, що керівник Відділення поштового зв'язку АТ "Укрпошта" № 68702 в м. Болград Анатолій Петров зазначив, що послуговування недержавною мовою (російською) під час виконання службових обов'язків пов'язане з тим, що частина відвідувачів, з його слів, не розуміє української мови.

Щодо сфери обслуговування споживачів, то зауважимо, що порушення вимог закону меншою мірою притаманне мережевим суб'єктам господарювання. Завдяки стандартизованому оформленню торгових точок порушення вимог закону в частині інформації для загального ознайомлення (вивіски, покажчики) та інформації про товари та послуги (цінники, чеки тощо) - відсутні. Іноді в "куточку споживача" суб'єкт господарювання розміщує витяг із Закону щодо обслуговування споживачів. Однак зустрічаються випадки обслуговування споживачів недержавною мовою і розміщення поточної інформації (на кшталт "закривайте двері - працює кондиціонер", чи "шукаємо працівника") російською мовою. Натомість, у діяльності представників локального бізнесу випадки порушення вимог Закону носять більш системний та масштабний характер. Можна припустити, що завдяки появі в регіоні мережевих магазинів, українська мова поступово починає заповнювати собою громадські місця, витісняючи звідти російську.

Крім того, за інформацією від голів територіальних громад та керівництва РДА, в інформаційному полі присутні російські медіа, доступ до яких місцеве населення отримує завдяки супутниковому телебаченню. Популярність російськомовних каналів пояснюється, серед іншого, тим, що старше покоління не володіє українською мовою. Поширення серед місцевого населення російської пропаганди засобами супутникового телебачення є потужним дестабілізуючим чинником в регіоні, що потребує вжиття відповідних заходів реагування з боку державних органів, до компетенції яких входить відповідне коло питань.

Таким чином, російська мова витіснила з комунікаційного поля як державну мову, так і мови національних меншин, що складають значну кількість населення Болградського району, - болгарської та гагаузької. Вона в регіоні не просто виступає в якості мови міжетнічного спілкування, а й виконує

роль комунікаційного засобу всередині національних меншин. Це не лише суперечить вимогам частини восьмої статті 1 Закону, відповідно до якої українська мова як єдина державна мова виконує функції мови міжетнічного спілкування, є гарантією захисту прав людини для кожного українського громадянина незалежно від його етнічного походження, а також є фактором єдності і національної безпеки України, а й обмежує в мовних правах представників різних етнічних спільнот на території України.

Така консервація радянської моделі міжетнічної комунікації спричинена відсутністю ефективної мовної політики та стратегії культурного розвитку регіону, а по-суті - бездіяльністю місцевих та центральних органів влади. Можна припустити, що наявний рівень функціонування державної мови на території Болградського району існує лише завдяки сфері освіти незалежної України, що залишає поза увагою старше покоління, яке перебуває фактично в російськомовному гетто. А також великим торговельним мережам, що почали здійснювати на території району свою господарську діяльність, і дотримуючись вимог законодавства, сприяють процесу українізації публічного простору регіону.

Зауважимо, що Конституційний Суд України, який у своєму рішенні¹⁶, підкреслюючи важливу роль державної мови як інтеграційної сили та засобу міжнаціонального (міжетнічного) порозуміння в не мононаціональному соціумі, наголошує: “Оволодіння й користування українською мовою як державною забезпечує рівність можливостей на соціалізацію громадян України будь-якої етнічної належності: на доступ до гарантованих державою матеріальних і нематеріальних благ, повноцінну участь у всіх ділянках суспільного життя і безперешкодне користування правами, що їх визначено Конституцією України та міжнародними стандартами захисту індивідуальних прав. Тим самим виключається відокремлення громадян України від загальнодержавного соціумного простору безвідносно до того, належать вони до титульної нації чи до менш чисельної етнічної або мовної групи, що є чинником запобігання дискримінації, яка може бути спричинена ситуацією неволодіння громадянами України державною мовою”.

Зважаючи на те, що увага до питання подолання наслідків русифікації регіону з боку держави була недостатньою, що призвело до ізоляції частини громадян від загальнонаціонального інформаційного простору та українського контексту загалом, прийняття місцевих програм з розвитку і функціонування української мови може стати дієвим кроком у питанні формування розгалуженої мережі курсів з вивчення державної мови, що будуть враховувати особливості і потреби різних вікових груп.

---

¹⁶Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної" від 14.07.2021 № 1-п/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-21#Text>.

Очевидно, що питання функціонування української мови в Болградському районі є лише частиною більш ширшої проблеми, яка пов'язана зі зміною пострадянської ідентичності місцевого населення з відповідним культурним контекстом та проросійським імперським наративом. Проте, домінування російської мови не просто порушує вимоги мовного законодавства, обмежує представників національних меншини регіону у їх правах, а й створює сприятливі умови для інформаційного та політичного впливу держави-агресора, вразливості місцевого населення до наративів ворожої пропаганди, поширення сепаратистських настроїв, що є загрозою національній безпеці України.